

Alle barn har rett til en trygg barndom

En film til bruk i barneskolen for å avverge vold mot barn. En videreføring av «I trygge hender».

LANDSGRUPPEN AV
HELSEPSYKIEIERE NSF

Informasjon til helsesykepleier

Dette veiledningsheftet, og filmen, er en videreføring av filmen «I trygge hender» som kom ut i 2018 og som brukes på helsestasjoner rundt om i landet. «Alle barn har rett til en trygg barndom» er et verktøy for helsesykepleiere til forebygging av vold i barneskolen. Landsgruppen av helsesykepleiere er oppdragsgiver for prosjektet. Norske Kvinners Sanitetsforening har søkt prosjektmidlene gjennom Stiftelsen DAM.

Mange har bidratt med innspill for å få til dette prosjektet. Vi takker spesielt elever og lærere ved barneskoler i Bodø, Forandringsfabrikken, RVTS Nord, Foreldreutvalget for grunnopplæringen, Krisesenteret i Salten, Kripos og Statens barnehus i Bodø.

Prosjektgruppa har bestått av helsesykepleiere og psykologspesialist i Barne- og familieenheten i Bodø kommune. Design og kommunikasjonsbyrået Riktig Spor har vært en god samarbeidspartner for produksjonen av filmen og utviklingen av veiledningsheftet.

Filmene anbefales å vises på foreldremøtet for 1. klassinger ved skolestart, samt egen visning til elevene i løpet av 1., 3. og 6. klasse. I foreldremøtet for 1. klassinger, skal helsesykepleier først ha en kort presentasjon om skolehelsetjenestens rolle i skolen, og bakgrunnen for filmen, før filmen vises under møtet. Helsesykepleier informerer foreldrene om at den samme filmen vil vises til elevene i løpet av første skoleår. De aktuelle trinnene er valgt ut da det allerede foreligger retningslinjer om anbefalte gruppetilbud for disse. Filmene og veiledningsheftet skal bidra til å belyse temaet vold til både voksne og barn. Helsesykepleier må vurdere hva som er aktuelt å bruke av faktadelene, og spørsmålene er ment som tips til diskusjon eller egenrefleksjon.

Vi vet at vold forekommer i alle samfunnslag, i alle typer familier, og vi vet at vold er skadelig for barn. Det er viktig at flest mulig har kunnskap om hvordan man kan forebygge vold og reagere hvis man har mistanke om at noen utsettes for vold. Derfor ønsker vi å belyse temaet flere ganger i løpet av skoletiden.

Kontaktlærer må være til stede under gjennomføringen, da vedkommende er tettest på elevene dersom eventuelle reaksjoner skulle forekomme. Det vil være viktig at kontaktlærer og helsesykepleier i forkant av filmvisningen avklarer roller rundt mulige utfordrende situasjoner som skulle oppstå (eks dersom et barn skulle få sterke reaksjoner under filmvisningen, hvem bistår barnet, hvem fortsetter filmvisningen m.m.).

Gjennomføringen i 1. klassene anbefales mellom jul og påske hvert år. Da har elevene blitt litt kjent på skolen, og helsesykepleier har mulighet for eventuell oppfølging før skoleåret slutter. Foreldrene skal vite at temaet tas opp, men ikke tidspunkt. Gjennom filmene kan helsesykepleiere landet rundt lettere ta opp tema i skolesammenheng for å forebygge og avverge vold.

FN's barnekonvensjon er klar – det er forbudt å yte enhver form for vold mot barn.

Forankring i skolen og samarbeid med lærer

Vi er kjent med at det er ulike rutiner for samarbeid mellom skolene og skolehelsetjenesten i landets kommuner. Norske myndigheter ønsker at forebygging av vold mot barn og vold i nære relasjoner skal være et satsningsområde. Dette arbeidet bør forankres på overordnet nivå i hver kommune og på den enkelte skole. Vi anbefaler at skolehelsetjenesten jobber for å få dette til, jmfør Retningslinjer for helsestasjon- og skolehelsetjenesten kapittel 5.1 og 5.3.

Det anbefales felles møte med skoleledelse, aktuelle lærere og FAU, før materialet tas i bruk. Videre bør det gjøres nødvendige forberedelser og rolleavklaringer med de aktuelle lærerne.

Tema vold og overgrep kan knyttes opp til folkehelse og livsmestring i Læreplanverket for skolen, kapittel 2.1 og 2.5.1 (Utdanningsdirektoratet).

Lykke til med gode og viktige samtaler!

Foreldremøte for 1. klasse

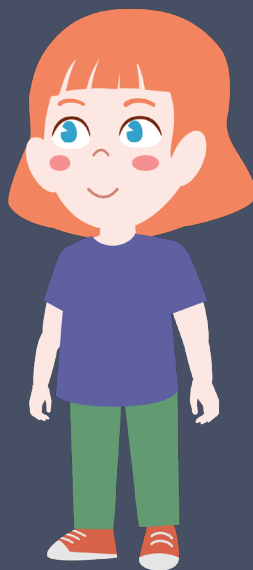
Foreldrene informeres om at filmen kommer til å bli vist i løpet av skoleåret. De bør være forberedt på at barna kan komme hjem med spørsmål og tanker i den forbindelse. Både lærer og helsesykepleier vil være til stede og står for gjennomføringen av filmvisningen med barna. De kan kontaktes i ettetid ved behov.

Dersom lærer eller helsesykepleier kjenner til elever som er sårbare (tidligere opplevelser eller annet), så er det viktig at lærer og helsesykepleier er spesielt oppmerksomme på dette.

Hvorfor skal filmen vises?

Vi vet at mange barn utsettes for ulike former for vold og at det er økt forekomst av nettvold. Temaet er i henhold til både læreplan og skolehelsetjenestens fokusområde.

Etter at foreldrene har sett filmen, og dersom man har tid til drøftinger, så kan man benytte anonyme digitale verktøy, for eksempel MENTI. Foreldrene kan stille spørsmål og gi tilbakemeldinger der.

Mulige spørsmål til ettertanke for foreldrene:

Hva ble du opptatt av etter å ha sett filmen?

Hva gjør du hvis du får vite at barn utsettes for vold?

Hva gjør du hvis du selv skremmer eller skader et barn?

Hvilke tanker får du om konsekvensene ved vold?

Hvilke konsekvenser kan vold ha for barns utvikling?

Filmvisningen til barna

Forslag til spørsmål/tema etter at filmen er vist:

Hva synes dere om filmen?

Hva ble dere opptatt av?

Hvordan hadde egentlig Anja, Thomas og Kaja det i filmen
(få frem konsekvenser ved vold)?

Konsekvenser av vold: Barn som opplever vold kan bli redde, triste, føle skam og/eller skyld, tenke på det som skjedde, sove dårlig, ha vanskelig for å huske og konsentrere seg, kan bli mer sint og irritert, kan kjenne seg syk, ha vanskeligheter med å leke/snakke med andre, kan trekke seg unna, ha behov for å ha kontroll, ikke ha tro på andre, føle seg alene.

Hva er vold?

Hva betyr seksuelle overgrep?

Hvem/hvor kan man be om hjelp hvis man opplever vold?

Hva skjer om jeg sier noe til en voksen?

Helsesykepleier bør informere i klassen og/eller individuelt barnet hvordan oppfølgingen blir i den aktuelle kommunen.

Dersom det er grunn til å tro at barnet blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, skal helsepersonell sende bekymringsmelding til barnevernet.

Les mer i Nasjonale retningslinjer for helsestasjon og skolehelsetjenesten kapittelet Fellesdel: Opplysningsplikt. Helsesykepleier og skolen skal melde direkte til politiet ved mistanke om vold og/eller seksuelle overgrep.

Utdypende informasjon om vold til helsesykepleier og lærer (samt foresatte)

Vold som samfunnsproblem

Forskning viser at om lag 1 av 5 barn utsettes for vold (bufdir.no; NKVTS.no), samt at 15% av Norges befolkning opplyser om at de har vært utsatt for seksuelle overgrep før de var 18 år. Konsekvensen er alvorlig både for den som rammes og for samfunnet generelt.

Den mest brukte voldsdefinisjonen i dag, er formulert av Per Isdal, ved Stiftelsen Alternativ til Vold: «Vold er enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil.» (Isdal, 2000)

Ulike former vold

Fysisk vold

Vidt spekter av handlinger som strekker seg fra det å holde, dytte, riste, klype og opp til drap.

Psykisk vold

Måter å skremme, skade, krenke, eller måter å styre eller dominere andre på, ved hjelp av en bakenforliggende makt eller trussel. Få andre til å føle seg liten, verdiløs eller ubeskyttet. Eks. si vonde ord, trusler («hvis du ikke hører etter nå...!»), avvise, fravær av omsorg og trygghet.

Materiell vold

Knusing, ødeleggelse og kasting av gjenstander, slag i vegger og dører.

Vitne til vold

Når barnet er til stede mens det pågår vold mellom andre.

Latent vold

I nære relasjoner der det har forekommet vold, vil risikoen for ny vold kunne styre alt de utsatte gjør og foretar seg. Volden er der hele tiden i kraft av sin mulighet. Barnet er i konstant alarmberedskap.

Æresrelatert vold

Negativ sosial kontroll og ulike former for vold og overgrep mellom nåværende og tidligere familie-medlemmer.

Seksuell vold

Ulike former for seksuell aktivitet mot barnet, slik som beføling og samleie, der både barnet blir utsatt selv og der barnet blir bedt om å utføre seksuelle handlinger på den voksne.

Nettvold

Sending av meldinger, fotomaterialer og videoklipp av ulike slag.

Konsekvenser av vold

Barn som over tid utsettes for vold, vil på grunn av frykt, på kort sikt, kunne oppfattes som mer lydige. Barnet vil samtidig oppleve seg urettferdig behandlet og maktesløse. De går glipp av muligheter til å lære selvkontroll og problemløsning. Barnet vil også gå med økt alarmberedskap og stadig være på vakt.

Man kan noe forenklet, dele hjernen inn i tre nivå:

Nederste nivå, er **sansehjernen**, som hele tiden jobber med kroppens overlevelse, ved å se, høre, puste, holde balansen, puls/hjerteslag, sult/matbehov m.m.

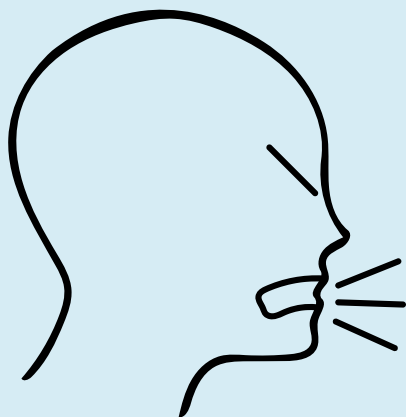

Andre nivå er **følelhjernen**, der alt vi opplever av gode og vonde følelser samles.

Øverst og foran, ligger **tenkehjernen**, hvor vi finner språket, evnen til å tenke fornuftig, lære og reflektere over det vi lærer.

Ved å utsettes for skremmende opplevelser over tid, vil barnet være hyppig i alarmberedskap, og bruke mye av kapasiteten i de nederste delene av hjernen (sanser og følelser). Dette medfører lite bruk og utvikling av tenkehjernen, og samhandling med den viktige øverste delen av hjernen (tanker og refleksjoner, læring, planlegging og organisering).

Ved å ha mye aktivisering i hjernens alarmsentral, vil barnet kunne kjenne på mye kroppslig ubehag, slik som hjertebank, kvalme og hodepine, samt vaksomhet og søvnvansker. Videre vil følelsene kunne være svingende,

sterke eller flate (barnet kople seg ut og er ikke til stede i nåtid). Forholdet til andre mennesker vil kunne bli utfordrende, samt at konsentrasjon og læremuligheter vil kunne påvirkes. Krenkelser i form av vold og alvorlig omsorgssvikt i barneårene, gir både fysiske og psykiske helseplager og dårlige livsvilkår. Det kan gi langt kortere levetid enn gjennomsnittlig levealder.

Voksne/foreldre som ønsker hjelp med sinne, kan søke hjelp via fastlege, lokalt familiekontor, psykolog og Stiftelsen Alternativ for Vold.

Her er QR-kode med utfyllende informasjon om temaet:

Helsesykepleier og lærer kan laste ned filmer og annet materiell på:

<https://designbanken.riktigspor.no/alle-barn-har-rett-til-en-trygg-barndom/>

Referanser:

Nasjonal faglig retningslinjer for helsestasjon- og skolehelsetjeneste:

- 3.0. Opplysningsplikt
- 5.1. Samhandling med skolen
- 5.3. Vold, overgrep og omsorgssvikt

Helse- og omsorgstjenesteloven:

- Kapittel I Generelle bestemmelser, §1 Formål e) forebygge, avdekke og avverge vold, overgrep og omsorgssvikt.
- § 3-3 a. Kommunens ansvar for å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep

Isdal, P. (2000). Meningen med volden. Oslo: Kommuneforlaget.

Opplæringsloven, <https://lovdata.no/nav/lov/1998-07-17-61/kap9a>

